

Perusradalta eväitä jalostukseen?

Koonnut: Ann-Mari Lintunen Kuvat: Heli Ahonen (Muumaan nautaperusradalta marraskuun puolivälissä)

Paimenpostin perusratasarja on edennyt viimeiseen osaansa. Tällä kertaa kyselimme pitkäaikaisilta paimentajilta, perusratatuomareilta ja paimenkoirakasvattajilta heidän näkemyksiään perusradan merkityksestä suomalaisen työkoirapopulaatioon, ja ajatuksia siitä, mikä perusratasysteemissä on hyvää, mikä huonoa ja mikä mahdollisesti kehitystä vaativaa.

Minna Eronen, yhdistyksen perusratavastaava

Perusrata on tällä hetkellä ainoa mittari, jolla voidaan testata koirien paimennuksellisia käyttöominaisuuksia ja soveltuvuutta kotimaisiin olosuhteisiin. Mielestäni sen merkitys on ainakin tähän asti ollut aika merkittävä SPKY:n jalostuksellista

koirakantaa ajatellen. Yhdistyksellä on iso vastuu pitää huolta siitä, että jalostuksellinen koira-aines pysyy jatkossakin riittävän hyvänä. Perusrata on mielestäni kilpailutoimintaa tärkeämpi asia, vaikka se tosin jää pahasti tuottoisamman kilpailutoiminnan jalkoihin.

Perusrata testaa koiran viettivoimakkuutta riittävällä tasolla. Parempaa testausmenetelmää ei toistaiseksi ole tullut vastaan, eikä soraäänistä huolimatta parannusehdotuksia ole juurikaan tullut. En suoraan lähtisi muuttamaan perusradan konseptia.

Karjapaimenen Sumppi kasaa laumaa Katri Piilolalle korvamarkin lukemista varten. Lampaan kiinniotto korvautuu nautaperusradalla sillä, että koira pitää eläimiä oma-aloitteisesti hyvin lähellä ohjaajaa, joka ei välttämättä edes tiedä, missä koira milläkin hetkellä on.

Nautalauman kuljetuksessa haastetta saattavat tuoda eläimet, jotka kulkisivat mieluiten omia polkujaan. Koiran on kasattava laumaa aktiivisesti ja pystyttävä ratkaisemaan vapaassa kuljetuksessa itse, milloin poimia eroon pyrkivä eläin toisten joukkoon ja milloin on aika hakea kauemmas jääneet kaverit. Kuvassa Helena Pesonen ja Toryhill Sid. Tuomareina keskellä toimintaa Katri Piilola ja Minna Eronen.

Kehityskohteita löytyy varmasti, mutta kysymys kuuluu, ovatko ne pitkässä juoksussa tarpeellisia ja ketä parannukset palvelisivat. Välillä olen miettinyt ja ehdottanutkin esim. hyväksytyt pisterajan nostamista, mutta olen kääntynyt enemmän tuomarikoulutuksen tärkeyteen. Eli nykyisellään kehittäisin tuomarikoulutusta. Perusratavastaavan roolissa kehittäisin ilmoittautumis- sekä perusratamaksujärjestelmää sujuvammaksi sekä ilmoittautujille että ilmoittautumisten vastaanottajille. Tiedotusta on pyritty kehittämään, mutta siinä on jatkuvasti parantamisen varaa.

Juha Moisander

Perusrata on ollut yhdistyksessä käytössä pitkän aikaa, omien arkistojeni perusteella vuodesta 1987 alkaen ja sitä päivitettiin noin 10 vuotta sitten. Arvioitaessa perusradan merkitystä pitää miettiä, mikä muu voisi antaa objektiivisen kuvan koirasta ja sen ominaisuuksista. Kilpailuissa tuomarin arvostelu on siinä, kuinka hyvin paimennettavat eläimet kulkevat radan, ei sitä, millaisia ominaisuuksia koiralla on.

Perusrata on kahden ihmisen arvio koiran sen hetkisistä paimennusvaivastosta sekä ominaisuuksista. Perusradan arvostelussa tavoitteena on saada koiran omi-

naisuuksista selkeä kuva ja nähdä koiran koulutuksen läpi.

Nykyisin, kun treenataan perusrataa, jotta päästään radasta läpi, nähdään perusrata yhtenä kilpailuluokkana, joka se ei ole. Kun harjoitellaan, yleensä halutaan korjata jokin heikkous tai ominaisuus koirassa. Perusradan harjoittelu

ei ole kielletty ja sillä myös edistetään koiran työkäyttöä, mutta siinä myös helposti piiloutuvat koiran omat luonnolliset toimintatavat sekä reaktiot. Jotta helpotettaisiin koulutuksen läpi näkemistä, tulisi radan suorituksessa olla tuomareilla vieläkin suurempi niin mahdollisuus kuin tapa muuttaa suorituksen tehtäviä koir-

Vapaassa kuljetuksessa ohjaajan tehtävä on kulkea eteenpäin ja jättää vastuu eläimistä koiralle. Kuvassa Katri Piilola ja Sumppi, tuomarit Minna Eronen ja Helena Pesonen, taustalla tuomarikokelas Terhi Kälkäjä.

Kuljetuksessa koiran pitää yhtäaikaaisesti pitää laumaa koossa ja kuljettaa. Johanna Koivuluoma ja Ruska.

kohtaisesti. Toisaalta tämä myös haastaisi tuomarien asiantuntevuuden sekä taidot olla tehtäviensä tasolla.

Mikäli perusradasta haluttaisiin saada enemmän irti, pitäisi pystyä selkeämmin piirtämään se kuva koirasta, minkälaiset ovat koiran vahvuudet ja heikkoudet. Sekä niin selkeästi millaiset eri ominaisuudet ovat, että kun arvosteluvaaketta lukee henkilö, joka ei ole paikalla ollut, pystyisi tämä kaavakkeesta näkemään, millainen koira on oikeasti. Tärkeämpää kuin, onko rata hyväksytty vai hylätty, olisi saada dokumentoitua koiran ominaisuudet niin, että tätä dataa pystyttäisiin käyttämään hyväksi jalostuksessa, kun etsitään sopivaa urosta tai narttua. Halutaanko vahvistaa tai korjata joitain ominaisuuksia jalostuksen myötä. Nyt perusrata on työkalu, jolla ei paimentavat tai hankalasti koulutettavat teoriassa pystytään rajaamaan jalostuksen ulkopuolelle.

Perusrata tilaisuudet, jotka ovat täynnä ennen kuin ilmoitus ennättää tulla julkiseksi, syövät luottamusta yhdistyksen toimintaa kohtaan. Perusradan kohdalla pidän erityisen tärkeänä, että jääviyasiat

tulevat olemaan aina hyvin tiukan seulan alla. Kilpailuissa on nähty lisääntyvissä määrin tätä ilmiötä, jossa osa koirista on hyvinkin tutulla radalla ajamassa tuttuja lampaita, tutuista tuomareista nyt puhumattakaan.

Annika Paarvio

Perusrata otettiin käyttöön, jotta työkoirien kykyjä voitiin tarkistaa ja vertailla toisiinsa. Ennen oli, kuten nytkin on, paljon hyvin toimivia koiria, jotka tekevät koko työuransa kotitilalla. Näiden koirien jalostuskäyttöä ajatellen on erittäin tärkeää, että on olemassa koe, jolla mitataan koiran koko paimennustoimintaa myös vieraassa ympäristössä sekä vieraila eläimillä. Yksi tärkeä tehtävä perusradalla alkuun oli koiran koulutettavuuden mittaaminen. Tämä paranikin melkein heti, kun vanhempainsukupolvelle asetettiin selkeät vaatimukset.

Yhdistyksen rekisteri ja työkoirien jalostus sekä koulutus kulkevat käsi kädessä. Perusrata on tälle toiminnalle todella tärkeä työkalu. Perusrata on koe, joka oikein järjestettynä antaa hyvän kuvan koiran paimennusominaisuuksista, eikä

vaadi kovin pitkälle vietyä koulutusta. Optimaalinen koe käydään sopivan haastavilla lampailta ja rata on asetettu niin, että myös lampaiden vedot ym. antavat tuomareille mahdollisuuden muodostaa koiran ominaisuuksista selkeän kuvan lyhyessä ajassa.

Toisaalta taitava ohjaaja pystyy suorittamaan radan tottelevaisella koiralla, vaikka tältä puuttuu lähes täysin paimennusvaisto. Varsinkin, jos lampaat ovat liian kouliintuneita seuraaman ihmistä, jos ne sitten ”jätetään rauhaan”. Tällaisten ratojen suorittaminen ei anna juuri mitäänlaisia työkaluja tuomareille, joiden arvostelun päämäärä on ratkaista, onko kyseinen koira sopiva työkoirajalostukseen vai ei.

Perusrata sellaisenaan on minusta hyvä ensimmäinen seula työkoiran jalostusta ajatellen. Jos koiralla tehdään paljon jälkeläisiä, haluaisin siltä lisänäytöä. Olisiko se sitten isojen laumojen paimennusta (vaatii voimaa ja näkemystä), kisaradan ajoa (vaatii malttia ja pienten kinkkisten laumojen ajoa), lampaiden keräämistä biotoopeilta (sitkeys, maltti ja kokoamistaito) tai jotain muuta. En tiedä,

Tuomarit keskeyttävät radan välillä esimerkiksi neuvoakseen, neuvotellakseen pisteetyksestä tai kirjatakseen pisteitä. Koirakon tehtävänä on silloin rauhoittaa tilanne ja pitää eläinlauma kevyessä hallinnassa. Myös perusradan suorittaja voi pyytää tauon ja kysyä neuvoa. Radalla Johanna Koivuluoma ja Ruska, tuomareina Helena Pesonen ja Minna Eronen.

miten tällainen olisi toteutettavissa, mutta jotenkin tuntuu, että ”pelkän” perusradan perusteella ei tarvitsisi tuottaa loputtomasti jälkeläisiä.

Helena Pesonen

SPKY:n paimenkoirarekisteri on arvokas ja ainutlaatuinen olemassaan. Perusrata on rekisterin perusta ja edellytys muiden rekisterien/rekisteröimättömien koirien saamiseen aitoon työkoirarekisteriin. Suomessa tuskin olisi työkoirien käyttöä nykyisessä laajuudessa ilman perusrataa ja jalostukseen käytettävien koirien valintaa perusradan suorittaneista koirista. SPKY rekisteröinti on laadun tae. Kaikenrotuisia koiria tarjotaan maataloille työkoiriksi, mutta valitettavasti tyhjästä puheista ja lupauksista kärsii viimekädessä toimimattoman koiran omistaja.

Perusrata on puutteineenkin tähän mennessä paras tapa testata erilaisia töitä tekeviä työkoiria edes jotenkin standardisoiduissa olosuhteissa. Perusradan osa-alueet ovat kaikkien normaalin paimenvaiston omaavien koirien suoritettavissa olevia tavallisia työtehtäviä, eikä näiden perustöiden opettamiseen pitäisi tarvita vuosien koirakuiskaajaopintoja ohjaajalta.

Ohjaajan vaikutusta on mahdoton-

ta poistaa koirasta, tämä on suurin vaikeus koiraa arvioitaessa. Taitava kouluttaja osaa poistaa tai piilottaa koirasta ominaisuuksia, jotka taitamattomalla ohjaajalla voivat estää koiran radan hyväksymisen (esimerkiksi ruma pureminen). Toinen ongelma on ”ylikoulutetut” koirat, joista ei löydy omaa paimennusta enää ollenkaan. Ei ole vaikeaa opettaa nöyrästä paimenkoirasta robottia, jonka luontaiset ominaisuudet ovat kadonneet. Tuomarin on todella hankala sanoa tällaisesta koirasta yhtään mitään. Poispäinajon merkitystä voisi korostaa nykyistä enemmän. Tai peruskuljetus-osion saisi vaihtoehtoisesti suorittaa poispäinajona. Vastaavasti vapaakuljetus -osio voisi olla pidempi näissä tapauksissa.

Joka vuosi on puhetta, ettei perusratoja järjestetä tarpeeksi. Tänä vuonna perusratatilaisuuksia peruttiin osallistujapulan takia ensimmäistä kertaa pitkään aikaan. Eli mahdollisuuksia ratojen suorittamiseen on varmaan ollut vähintäänkin riittävästi? Jalostuksen kannalta olisi mielenkiintoista nähdä eri pentueiden ja urosten pentuja esimerkiksi vuoden ikäisenä tai juuri syntyneenä, seuraava katselmus perusradalla ja vielä yksi vaikka viisivuotiaana, etenkin kilpailuissa käy-

mättömät koirat olisi mukava nähdä vanhempanakin. Tällöin saataisiin näkyville ja kasvattajien tietoon myös uroksia, jotka eivät kilpaile. Käytännössä varmaan täysin mahdoton järjestää pitkien etäisyyksien ja lyhyen kesän Suomessa, jos koiraa ei ole tarkoitus käyttää jalostukseen, niin harvalla omistajalla riittää intoa roijata koiransa johonkin näyttille.

Nilla Salonen

Suurempi merkitys, kuin yksittäisen koirien perusradoilla olisi, jos paljon käytettyjen urosten jälkeläisistä saisi tehtyä koosteen perusradan suorittaneista. On aina eri asia, miltä jokin koira näyttää ja vaikuttaa jollain ohjaajalla. Koosteesta näkisi, mitä mikin uros periyttää oikeasti, se olisi hyvä saada selville. Vanhemmat harvoin suoraan periyttävät sitä, mitä kussakin yksilössä näemme. Tämähän on tuttua karjanjalostus puolelta, indeksit peliin. Tuloksia on, mutta emme tiedä, miten arvostelu on vaikuttanut. Enkä uskalla arvata.

Olisi myös hyvä, että jalostuslistalla olevien urosten perusratatulokset olisivat astutusta harkitsevien nähtävillä. Pennun ostajat voisivat myös pyytää nähdä ko. nartun suorituspaperit. Avoimuus olisi hyvä, mutta en oikein usko, että onnistuu.

Plussaa perusratasysteemissä on, että koirista saadaan tietoa. Miinuksena, että perusradassa painotetaan paljon koulutusta ja jos ei ole viimeisen päälle kisatayppinen suoritus, ei ehkä osata arvostella. Tässähän ei saa olla kyse suorituksen kisamaisuudesta, vaan koiran viettivoimaisuudesta ja hyvästä tai ainakin tarpeeksi vahvasta hermorakenteesta. Koirien pitäisi kestää jonkinlaista painetta ja sanomista. Tämäkin on arvostelulaji ja liian herkäät ja aivan luupääät pitäisi karsitua tai karsia pois.

Minimipisterajaa pitäisi mielestäni nostaa ja arvostelua yhtenäistää. Tässä katsotaan koiran toimintaa, ei ohjaajan virheitä tai huonoa ohjausta. Sekin tietysti suorituksen kokonaisuuteen vaikuttaa. Itse nostaisin ja painottaisin viettivoimaisuuden pisteitä. Eli niihin jokaiseen, vaikka maksimissaan 8 pistettä. Järjestelyissä ja paikoissa on aina eroa. Kovin pienillä lammastiloilla, joissa on jatkuvaa treeniä, ei perusratatilaisuuksia tulisi pitää. ■

